

Medieplan för Obbola biblioteks vuxenavdelning

Medieplanering ht 03

2003-11-26

Maja Samuelsson

Innehåll:

Inledning, mål, nyckeltal	s 2
Plan för vuxenverksamheten	s 4
Jämförande översikt över alla avdelningar	s 4
Medieplan för avd K	s 6
Medieplan för avd Pr	s 7
Slutsatser	s 8

Inledning

Obbola bibliotek utgör tillsammans med Holmsunds bibliotek kultur-och biblioteksenheten inom Holmsund/Obbola kommunalförvaltning. Båda biblioteken är också i praktiken filialer till Umeå stadsbibliotek.

Obbolabiblioteket är ett kombinerat folk- och skolbibliotek och finns i Obbolaskolan som är en låg- och mellanstadieskola. Biblioteket är öppet två förmiddagar och två kvällar för allmänheten, sammanlagt 12 timmar/vecka under terminerna. Personalbemanningen är 1,32 bibliotekarie.

De vuxna som besöker biblioteket kommer företrädesvis på kvällstid. Lokalen är liten och inbjuder inte till att strosa omkring och botanisera. Det finns få sittplatser.

Biblioteket har ett bokbestånd på drygt 10.000 volymer fördelat på ca 40 % vuxenlitteratur och ca 60% barn- och ungdomslitteratur.

Skönlitteraturen för vuxna upptar 58 hyllmeter och facklitteraturen, där vuxen- barn- och ungdomsböcker står blandade, upptar 49 hyllmeter. Det finns enstaka ljudböcker på cd/kassett och det finns en pc med Internetuppkoppling.

Samhället Obbola har ca 2.500 inv (2002), varav ca 1.900 är över 15 år. Samhället ligger vid Norra Kvarnen, söder om Umeälven. Det är 2 mil till Umeå och 5 km till Holmsund som ligger på norra sidan av älven. SCA Packaging är dominerande industri och har satt sin prägel på orten genom åren. Många pendlar till Umeå, liksom till Holmsund som är kommunalens centralort. I Holmsund finns kommunkontor, högstadieskola och vårdcentral m.fl. serviceinrättningar. I Obbola finns ICA, en butikskiosk och distriktssköterskemottagning.

Radhus och villabebyggelse är helt dominerande boendeformer. Befolkningen är tämligen homogen bestående av arbetare och tjänstemän. Här finns inte många invandrare.

Mål

I kommundelsnämndens mål för kultur- och biblioteksenheten i Holmsund/Obbola finns endast en punkt som berör biblioteksverksamheten för vuxna. Den lyder: "Genom information och marknadsföring ska antalet nyregistrerade låntagare uppgå till minst 250 personer årligen. Antalet nya vuxenlångtagare ska utgöra minst 100 årligen de kommande åren." I kultur- och biblioteksenhetens egen aktivitetsplan som förnyas varje år finns däremot ett stort antal "delmål" som berör verksamheten för vuxna:

- Biblioteken skall tillhandahålla ett rikt och varierat bestånd av informationskällor.
- Alla ska ha rätt till biblioteksservice och här betonas barn- & ungdomar, funktionshindrade och invandrare.
- Biblioteken skall vara tillgängliga för funktionshindrade.
- Boken kommer-service skall finnas.
- Biblioteken skall vara attraktiva mötesplatser, ha en medveten bevakning av ny litteratur och också köpa in media på efterfrågan.
- Biblioteken skall vara lokala centra för ett livslångt lärande och tillhandahålla informationskällor i tryckt och digital form.
- Biblioteken skall underlätta IT-nyttjande genom att tillhandahålla utrustning och vägledning.

Nyckeltal

De officiella nyckeltalen för biblioteksverksamheten är gemensamma för båda biblioteken i kommundelen men jag har i möjligaste mån brutit ut vad som gäller för Obbola-biblioteket. Följande siffror gäller 2002:

Utlån	85.000	(Obbola: 23.000 varav vuxenlån 7.000)
Utlån/inv	10	(Obbola: 9 varav vuxenlån 3,5)
Antal besökare	121.000	(Obbola: 30.000)
Antal nyinköpta böcker	1955	(Obbola: 450 varav 190 vuxenböcker)
Öppetid/vecka	44 tim	(Obbola: 12 tim under terminerna)

Plan för vuxenverksamheten

Jag har valt att göra en plan för vuxenverksamheten därför att biblioteket har så få vuxna nyttjare idag och det borde vara möjligt att öka antalet vuxna besökare. En översyn av mediebeståndet med förändringar som resultat är ett sätt. Ett annat sätt kan vara att göra förändringar i bibliotekslokalen.

Jämförande översikt över alla avdelningar

I min översikt över fackavdelningarna i biblioteket har jag när det gäller inköp valt att ha ett 5-årsperspektiv. Till många avdelningar i vårt lilla bibliotek köps inte en ny bok varje år.

När det gäller utgivningen har jag använt de siffror från 2002 som finns på Kungliga Bibliotekets hemsida. Jag har tagit utlåningssiffrorna från det senaste årets utlån (det är så länge vi haft vårt nuvarande datasystem) och siffrorna för inköp gäller alltså 1999-2003. Detta för att få ett utslag överhuvudtaget. Trots att tidsperioderna inte riktigt stämmer överens tror jag att resultatet är tämligen rättvisande.

Att jämföra stora utgivningssiffror med vårt lilla biblioteks inköp och utlåning kan kännas lite meningslöst men proportionerna mellan de olika avdelningarna är ändå intressanta och kan säga en hel del. Jag utgår från inköpen, eftersom det är där vi direkt kan påverka, och gör sedan jämförelser med utlån respektive utgivning.

Till nio avdelningar (A, C, F, I, J, M, S, T, X) har vi köpt 0-2 titlar. På sju av dessa har vi haft under 20 lån. Avd F har haft 22 lån och avd I, som är den enda som misstämmer ordentligt har haft 87 lån. Utgivningen inom dessa avdelningar varierar däremot väsentligt. På avd A, J, M, S, T och X är utgivningen förhållandevis låg och stämmer bra överens med inköp och utlån hos oss. Avd C, F och I har en betydligt större utgivning.

Till sju avdelningar (B, G, K, O, R, U, V) har vi köpt 3-10 titlar. Där har vi under 50 lån på avd B, G, K och O, medan avd R, U och V har betydligt fler lån, 142, 200 och 117. När det gäller utgivning stämmer siffrorna för avd B, G och K ganska bra med våra siffror medan O och V har betydligt större utgivning och R mindre.

Till tre avdelningar (D, E¹, L) har vi köpt 11-20 titlar. Utlånen var 87, 96 och 156. Klart flest lån på avd L som hade den minsta utgivningen av de tre.

¹ Till avd E köps pedagogiska böcker för skolans eget bruk. Böckerna lånas endast av skolans personal.

De största inköpen har vi gjort på avd N(22), P(34) och Q(45). Utlånen är också ganska höga, från N(119), P(311) till för oss rekordhöga Q(847). Utgivningen stämmer här ganska bra med våra siffror.

Slutsatser

Avdelning Q står i en klass för sig! Där ges flest titlar ut, vi har överlägset flest utlån och köper också flest nya titlar till den avd. Där kan vi fortsätta som förut.

Som god tvåa hos oss kommer avd P i utlån liksom i inköp. När det gäller utgivning kommer den först på fjärde plats.

Trea i utlån blir avd U men bara på åttonde plats i inköp. Där bör vi köpa fler titlar. På sjätte plats vad gäller utgivning.

Fyra i utlån liksom i inköp blir avd L (eg Lz) men den kommer långt ner på utgivningslistan.

Fem i utlån blir avd R. Där borde vi köpa fler titlar. Utgivningen är inte så stor.

Sexa i utlån och sju i inköp blir avd V. Stor utgivning på tredje plats.

Avd N blir sju i utlån och trea i inköp, med ganska stor utgivning. Där köper vi tydligen mer efter utgivning än efter behov.

Avslutningsvis kan man säga att våra inköp och utlån stämmer ganska bra överens utom på några punkter. Vi bör köpa mer till avd I, R och U men mindre till avd N. Vi tar i stort sett större hänsyn till våra utlåningssiffror än till utgivningen, vilket är bra. Om man ska tro att vårt lilla bibliotek på något sätt är representativt för vad svenska folket i stort gillar att läsa kan man säga att utgivningen är för stor på avd O, C och F och kan vara större på avd L och U.

Facklitteraturen för vuxna står i vårt bibliotek tillsammans med facklitteraturen för barn och ungdomar. Det innebär att vuxenlitteraturen på vissa avdelningar i mycket stor utsträckning lånas av skolbarn. Detta gäller först och främst avd Q, R och U och i någon mån P. När man går in på vissa underavdelningar kan det tyckas att diskrepansen mellan utlån och inköp är väldigt stor. Vi har mycket höga utlåningssiffror på avd Qd, Rd och Ug, men inte så stora inköp. Då måste man komma ihåg att vi köper mycket facklitteratur för barn och ungdom på just dessa avd.

När det gäller skönlitteratur för vuxna har jag endast gjort några små jämförelser som tydligt visar att det framförallt är de nya böckerna som lånas.

Jag undersökte avd Hc/Hce från bokstav A t.o.m. F, inköpta 2001-03 och inköpta 1995-99.

Den nyare gruppen bestod av 51 titlar med 169 lån det senaste året vilket ger en

utnyttjandegrad på 3,2. Den äldre gruppen bestod av 62 titlar med 52 lån, d.v.s en utnyttjandegrad på 0,8.

Motsvarande undersökning av deckare gav helt andra siffror. De nya deckarna har en utnyttjandegrad på 5,5 och de äldre på 2. Hos oss läses alltså deckare i betydligt större omfattning än annan skönlitteratur.

Eftersom Obbolabiblioteket tillhör ett stort bibliotekssystem (Umeåregionen) och låntagarna har tillgång till både Sveriges depåbibliotek, som finns i Umeå, och Umeå universitetsbibliotek så blir det ytterst sällan tal om att göra fjärrlån. Någon sådan statistik finns inte för vårt bibliotek.

Medieplan för avd K: Historia

Jag har valt att undersöka underavdelningarna Kc och Ko eftersom där finns ett någorlunda stort antal titlar. Övriga underavdelningar har endast enstaka titlar.

Kc: Sveriges historia

Bestånd: 24

Utlån: 7

Utnyttjandegrad: 0,3

Ko: Asiens historia

Bestånd: 9

Utlån: 23

Utnyttjandegrad: 2,5

Avd **Kc** har 16% böcker inköpta de senaste 5 åren och 84% äldre. 64 % är äldre än 10 år.

Utnyttjandegraden är alldeles för låg 0,3. I Obbola finns en hembygd förenings och det finns ingen anledning att tro att historieintresset är lägre här än på andra ställen.

Gemensamt för alla avdelningar i biblioteket är att det finns för mycket böcker för det utrymme som finns. Böckerna står tätt packade och det finns mycket litet skyltningsutrymme. På denna avdelning kan utan vidare 50 % gallras. Av de 24 titlarna har bara 5 varit utlånade det senaste året. 5 titlar har inte varit utlånade sen 1997.

Lokalhistoria ingår i bibliotekets lokalsamling och står på en separat hylla och inte i anslutning till avd K. Kanske skulle utlånen bli fler på all svensk historia om böckerna om lokalhistoria fördes till Kc-hyllan?

Avdelningen bör innehålla några standardverk om svensk historia, lokal- och Västerbottenshistoria liksom aktuella författares verk, t.ex. Englund och Harrison. Idag är avdelningen för stor men det köps in lagom mycket nytt, ca en titel /år.

Att avd **Ko** är så pass stor beror på att området är politiskt aktuellt och det skrivs många böcker därifrån. 22% av böckerna är inköpta de senaste fem åren och 55% är äldre än 10 år. Utnyttjandegraden är 2,5 vilket är acceptabelt särskilt med tanke på att de fyra nyaste titlarna har lånats ut 22 gånger det senaste året. Här behöver endast några enstaka äldre titlar gallras.

Idag finns just ingenting om övriga världens historia vilket är en brist och måste åtgärdas senast om/när vi får högstadium (se nedan!)

Medieplan för avd Pr: Transportmedel och kommunikationer

Jag har valt att undersöka underavdelningarna Pra och Prc. Avd Prb och Prd har sammanlagt tre titlar och lämnas därför därefter.

Pra: Landsvägsfordon och landsvägstrafik

Bestånd: 24

Utlån: 65

Utnyttjandegrad: 2,7

Prc: Fartyg och sjöfart

Bestånd: 38

Utlån: 32

Utnyttjandegrad: 0,8

Avd **Pra** har 29 % böcker inköpta de senaste fem åren och 71% äldre. Utnyttjandegraden är acceptabla 2,7 och en del äldre titlar lånas en hel del. Förmodligen är det så att skolbarnen höjer utnyttjandegraden på denna avdelning med bil-, moped- och motorcykelböcker. Man kan också utgå ifrån att med högstadium på skolan (se nedan) kommer avdelningen att nyttjas än mer. Enstaka äldre titlar bör gallras och en del nytt köpas in. Här bör finnas böcker om att köpa, sköta och framföra fordon liksom böcker om märken och årsmodeller. Biblioteket borde kanske ha en motortidskrift.

Avd **Prc** har 11% nya böcker och 89% gamla. Kanske är det den största anledningen till att utnyttjandegraden är så låg som 0,8. Obbola är ett kustsamhälle och de flesta hushåll äger en båt. Denna avdelning borde vara en av de mest nyttjade i biblioteket, men är det alltså inte.

Här måste en ordentlig gallring ske. Avdelningen är något för stor, men den bör ändå satsas på. Många nya böcker bör köpas in som sen ska ha bra skyltningsutrymme. Här bör finnas fräscha böcker om att bygga, renovera, köpa och sköta båtar. Dessutom båthistorik, dokumentärer, båtäventyr o dyl. Eftersom det borde finnas en stor målgrupp på orten kanske riktad marknadsföring till de två båtklubbarna kan ha effekt. Tidskriften Båtnytt finns och den lånas en hel del. När det gäller uppställning kan man med fördel föra ihop denna avd med avd Rbd Sjö- och båtsport.

Slutsatser

För att göra Obbolabiblioteket till en ”attraktiv mötesplats” för vuxna och försöka uppfylla målet att locka nya vuxenlångtagare bör en rad åtgärder vidtas.

Man kan snabbt konstatera att bokbeståndet är onödigt stort. Bibliotek i ett samhälle av Obbolas storlek bör ha ca 7.500 volymer och vi har idag drygt 10.000. Den stora mängden böcker gör att biblioteket ser trångt och överlastat ut. Långtagaren möts inte av skyltade böcker med en lockande framsida utan man ser mest bara bokryggar.

Beståndet av skönlitteratur för vuxna är för stort. Det är väldigt tydligt att det är de nya böckerna som lånas ut. Därför kan en stor del av de äldre titlarna gallras. När det frigörs utrymme för att skylta med de nya böckerna kommer dessa att lånas mer. Ljudböcker som efterfrågas mer och mer bör köpas in i större utsträckning.

Facklitteraturbeståndet är idag för stort för det utrymme som står till förfogande och en stor del av det äldre beståndet måste gallras. Däremot skulle fler nya titlar behöva köpas in, särskilt på vissa populära avdelningar. Om planerna att göra Obbolaskolan till en F-9-skola blir av om några år kommer det att krävas stora förändringar i facklitteraturbeståndet. Då måste vi köpa in böcker som passar för högstadiet för idag finns i stort sett inga sådana. Eftersom vi förutsätter att vi då får större lokaler kommer fackavdelningarna att kunna bli större. Men då växer de av nyinköpta böcker. Gallringen av gamla böcker måste fortsätta.

Elektroniska resurser

Det finns en pc med Internetuppkoppling i biblioteket men den används inte till informationssökning i någon nämnvärd grad. Biblioteket har också tillgång till ett antal

databaser genom att vi tillhör ett stort bibliotekssystem. De används inte heller idag. Om/när Obbolaskolan får högstadium kommer det förmodligen att ske en stor förändring vad gäller att utnyttja de elektroniska resurserna. Fler datorer kommer då att behövas.

På Umeå kommuns bibliotekshemsida kan låntagaren låna e-böcker hem till sin dator, både skönlitteratur och facklitteratur.

När det gäller exponeringen av bibliotekets facklitteratur vore det fullt möjligt att frånga SAB-uppställningen och helt eller delvis göra egna indelningar. I ett litet bibliotek som i så stor utsträckning nyttjas av barn vore det kanske rent av lämpligt.

I bibliotekens aktivitetsmål är funktionshindrade och invandrare prioriterade grupper. Tyvärr är biblioteket idag inte särskilt tillgängligt för funktionshindrade. Ramp finns för rullstolsburna men ytterdörren är omöjlig att öppna på egen hand och väl inne i biblioteket tar man sig inte runt alla hyllor. Biblioteket har inget eget bestånd av talböcker men deposition kan lånas in från stadsbiblioteket. Tyvärr finns det idag ingen plats för en sådan. Detsamma gäller för böcker på andra språk än svenska. Det går bra att låna in deposition men det finns inte plats.

Bibliotekslokalen är liten men med lite omflyttning kunde kanske fler sittplatser ordnas, gärna i anslutning till tidskrifterna och med en kaffetermos inom räckhåll. Med en lite ”mysigare” lokal och bra skyltning av nya böcker kanske Obbolabiblioteket kan bli en attraktiv mötesplats för de vuxna Obbolaborna.